

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА РЕЄСТРАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Досліджено основні організаційні особливості створення та реєстрації бюджетних установ з врахуванням їх правового статусу та вимог чинного законодавства. Виявлено, що діюча процедура реєстрації недостатньо чітко визначена, а надмірна регламентація є перешкодою для її спрощення та уніфікації.

Ключові слова: створення, реєстрація, бюджетні установи, неприбуткова організація, платник ПДВ

Melnyk N., Zorij N.

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND REGISTRATION OF BUDGET ENTITIES

The basic organizational features of the establishment and registration of budget entities with regard to their legal status and legal requirements are investigated. It was revealed that the current registration procedures are not clearly defined, and an excessive regulation is an obstacle to its simplicity and unification.

Keywords: establishment, registration, budget entities, nonprofit organization, VAT payer

1. Вступ

Для здійснення управлінських, урядових, соціальних, громадських правоохоронних та інших завдань, в Україні функціонують установи та організації, які займаються некомерційною діяльністю, тобто діяльністю без мети одержання прибутку. Суттєву питому вагу серед них становлять саме бюджетні установи, до яких відносяться дошкільні та навчальні заклади, науково-дослідні установи, заклади соціального забезпечення та охорони здоров'я, бібліотеки, судові органи, органи державної та місцевої влади, органи державного контролю, міністерства та відомства тощо. Будь-які інші установи, які виконують подібні функції, але засновниками яких не є органи державної влади або органи місцевого самоврядування і фінансування яких не передбачене за рахунок бюджетних коштів, до бюджетних установ не відносяться.

Сутність бюджетних установ, особливості їх діяльності, порядок фінансування та окремі аспекти створення розглядають у своїх працях такі науковці як: П. Й. Атамас, Ю. А. Верига, Т. М. Джога, Р. Т. Писаренко, С. В. Свірко, Н. І. Сушко, Н. М. Хорунжак, О. О. Чечуліна, Л. М. Чуприна та інші. Більшість науковців вважають, що основні засади створення та діяльності бюджетних установ регулюються, насамперед, Конституцією України та нормативними актами, зокрема, Бюджетним кодексом. В той же час діяльність бюджетних установ має низку характерних особливостей, які визначаються правовим статусом та покладеними на них функціями. Безумовно, що ці особливості чинять безпосередній вплив на організаційні аспекти створення та реєстрації бюджетних установ, які мають як спільні риси, так і відмінності від інших суб'єктів господарювання.

Мета дослідження – виявити та розкрити особливості створення і державної реєстрації бюджетних установ, діяльність яких визначається Бюджетним кодексом, їхнім неприбутковим статусом, установчими документами та відповідним фінансуванням.

2. Державна реєстрація бюджетних установ

Поняття бюджетних установ визначено Бюджетним кодексом, згідно з яким – це установи та організації, що повністю утримуються за рахунок відповідного бюджету, крім того, належність організацій до бюджетних визначається їхнім статусом, установчими документами та відповідним фінансуванням. Для виконання статутних завдань бюджетні установи отримують бюджетні асигнування, тобто кошти з бюджету для здійснення платежів з конкретною метою (на утримання установ з метою виконання поставлених перед ними завдань) в процесі виконання бюджету [1].

Зазначимо, що держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання, хоча беруть участь у господарській діяльності на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені законами України. При цьому господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної бюджетної чи комунальної установи [2].

Рішення про створення бюджетної установи приймається компетентним органом державної виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування при наявності необхідної фінансової, матеріально-технічної бази та при обов'язковому узгодженні з уповноваженим центральним органом державної влади. Наприклад, створення державного навчального закладу узгоджується з Міністерством

освіти і науки України, закладу охорони здоров'я – з Міністерством охорони здоров'я.

Бюджетні установи є юридичними особами, підлягають державній реєстрації, діють на підставі статуту, положення або відповідного законодавчого чи нормативного документа, мають належні їм права та обов'язки, відповідно до наданих повноважень та виконуваних функцій.

Установчими документами бюджетних установ, як суб'єктів господарювання державного сектора, є рішення про їх утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законодавством, статут (положення) суб'єкта господарювання. В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта, мета і предмет діяльності, склад і компетенція його органів управління і контролю, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації [2].

Державна реєстрація бюджетних установ – засвідчення факту створення або припинення їх діяльності як юридичної особи, а також вчинення інших реєстраційних дій шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, у якому містяться детальна інформація щодо бюджетних установ як юридичних осіб [3]. Разом з тим, порядок створення бюджетних установ може регулюватися окремими нормативними документами. Наприклад, правові засади діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади визначає Закон України “Про центральні органи виконавчої влади”, органів місцевого самоврядування – Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”, вищих навчальних закладів – Закон України “Про вищу освіту”, бюджетних установ Збройних Сил України – “Порядок реєстрації військових частин як суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах” тощо.

Підставою для взяття бюджетної установи на облік в органах статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України є надходження від державного реєстратора до цих органів відомостей з реєстраційної картки на проведення державної реєстрації юридичної особи.

Кожній юридичній особі державними реєстраторами, органами державної статистики або центральними органами виконавчої влади (для суб'єктів, відомості про які становлять державну таємницю) присвоюється відповідний ідентифікаційний код, який є обов'язковим для використання в усіх видах звітних та облікових документів суб'єкта і зазначається на його печатках та штампях. Ідентифікаційний код разом з іншою інформацією становно юридичної особи вноситься до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) [11]. Ведення Реєстру на державному рівні здійснюється уповноваженим органом державної статистики, а на територіальному рівні – територіальними органами державної статистики.

3. Порядок отримання статусу неприбуткової організації

Оскільки Бюджетним кодексом визначено, що бюджетні установи є неприбутковими, для отримання статусу неприбуткової організації вони повинні зареєструватися в податковій інспекції за місцем знаходження, а отримана інформація вноситься до Реєстру неприбуткових установ та організацій. При цьому їй присвоюється ознака неприбутковості, якою є нумерація установ та організацій за окремими групами, відповідно до Податкового кодексу. Код неприбутковості має свою структуру в межах від 0001 до 0019. Зокрема, органам державної влади, органам місцевого самоврядування та створеним ними установам або організаціям, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів, присвоюються такі ознаки: 0001 – органи державної влади; 0002 – установи, організації, створені органами державної влади, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів; 0003 – органи місцевого самоврядування; 0004 – установи, організації, створені органами місцевого самоврядування, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів [6].

Для внесення до Реєстру неприбуткова установа або організація повинна подати до територіального органу ДПС нижчого рівня за її місцезнаходженням реєстраційну заяву, а також копії установчих документів. При цьому органи ДПС можуть проводити перевірку відомостей, що містяться в поданих документах. При внесенні змін (доповнень) до реєстраційної заяви код неприбуткової установи або організації за ЄДРПОУ не змінюється.

Бюджетні установи підлягають реєстрації або взяттю на облік в органах державної податкової служби за їх місцезнаходженням як юридичних осіб, їхніх відокремлених підрозділів, а також за місцем розташування (реєстрації) підрозділів, рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування або об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням або через які ведеться діяльність (неосновне місце обліку). Підставою для взяття на облік за основним місцем є надходження до державної податкової служби відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців або з відповідної реєстраційної картки про проведення державної реєстрації юридичної особи [8].

При обслуговуванні бюджетних установ централізованими бухгалтеріями, їх реєстрація в якості платників податків має певні особливості. Зокрема, установи, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями щодо розрахунків з оплати праці працівників та перерахування податків і зборів до бюджету, а також не мають власних поточних рахунків у фінансових установах, можуть не обліковуватись або бути зняті з обліку в органах державної податкової служби. В цьому випадку установа повинна надати до органу державної податкової служби підтвердження факту її обслуговування від централізованої бухгалтерії [8]. Поряд з цим, централізовані бухгалтерії повинні надавати до органів державної податкової служби за своїм місцезнаходженням повний перелік всіх установ та

організацій, що обслуговуються такими бухгалтеріями, який вноситься до Єдиного банку даних юридичних осіб.

Стосовно кожної бюджетної установи, взятої на облік в органі державної податкової служби, формується облікова справа, а отримана інформація вноситься до Єдиного банку даних про платників податків – юридичних осіб та складових частин такого банку даних [8].

Облік платників податків в органах державної податкової служби ведеться за податковим номером, який в подальшому зазначається у всіх свідоцтвах, довідках, патентах, в інших документах або повідомленнях, що видаються платнику податків, в усіх податкових деклараціях (розрахунках, звітах), платіжних документах щодо податків і зборів, у фінансових документах, а також в інших випадках, передбачених законодавством. Як правило, податковим номером платника податків є код за ЄДРПОУ.

При цьому податковий номер платника податків не змінюється протягом усього періоду перебування на обліку в органах державної податкової служби за винятком випадків зміни коду за ЄДРПОУ або реєстраційного номера облікової картки платника податків [8].

4. Бюджетна установа як платник податків

Оскільки бюджетні установи мають статус неприбуткових, законодавством встановлено певні особливості оподаткування, які також впливають на організаційні аспекти їх реєстрації. Зокрема Податковим кодексом України визначено, що доходи бюджетних установ, як неприбуткових організацій, отримані у вигляді коштів або майна, які надходять як компенсація вартості наданих державних послуг, у тому числі доходів державних навчальних закладів, одержаних від виготовлення та реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг, зокрема, від надання платних послуг, пов'язаних з їх основною статутною діяльністю, звільняються від оподаткування. При цьому під терміном «державні послуги» розуміють будь-які платні послуги, обов'язковість отримання яких встановлюється законодавством та які надаються фізичним чи юридичним особам органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та створеними ними установами і організаціями, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів [10].

Виходячи із зазначеного вище, установчі документи бюджетних організацій, як неприбуткових, повинні містити вичерпний перелік видів їх діяльності, які не передбачають одержання прибутку, згідно з нормами законів, що регулюють їх діяльність, а перелік послуг, що можуть надаватися бюджетними установами за плату, затверджуються Кабінетом Міністрів України для відповідної галузі [5]. Крім цього, право бюджетної установи на користування пільгами в оподаткуванні податком на прибуток виникає після внесення такої організації до Реєстру неприбуткових організацій та установ.

У випадку, якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів, послуг, що підлягають обкладенню ПДВ, протягом останніх 12 календарних місяців сукупно перевищує 300 тис. грн (без урахування ПДВ), бюджетна установа (як і будь-яка інша юридична особа), згідно з Податковим кодексом, зобов'язана зареєструватися платником ПДВ [10]. Для цього установа повинна подати до органу ДПС Реєстраційну заяву платника податку на додану вартість за формою № 1-ПДВ [7]. У випадку відсутності підстав для відмови у реєстрації податковим органом бюджетній установі присвоюється індивідуальний податковий номер, який використовується для сплати податку і зберігається за платником ПДВ до моменту анулювання реєстрації, а інформація заноситься до Реєстру платників податку на додану вартість.

5. Реєстрація бюджетної установи для сплати ЄСВ

Згідно з чинним законодавством, бюджетні установи є платниками єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ), а для реєстрації в якості платника внеску вони повинні подати до органу доходів і зборів документи про підтвердження зазначеного статусу. Такими документами можуть бути рішення про створення, статут або положення про установу чи організацію, а також довідка (витяг) з ЄДРПОУ. Взяття на облік платників ЄСВ здійснюється органом доходів і зборів за місцезнаходженням бюджетної установи на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором [9].

В день отримання відомостей з реєстраційної картки, орган доходів і зборів скеровує відомості про бюджетну установу як юридичну особу до Фонду соціального страхування від нещасних випадків, який відносить її до класу професійного ризику виробництва. Зазначимо, що для бюджетних установ єдиний соціальний внесок встановлюється у розмірі 36,3 відсотка, незалежно від класу професійного ризику [4].

Відомості з реєстраційної картки, надані державним реєстратором, та інформація робочого органу виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків про віднесення юридичної особи (відокремленого підрозділу) до класу професійного ризику виробництва органом доходів і зборів вносяться до реєстру страхувальників. Органи доходів і зборів передають дані про взяття на облік платників єдиного внеску Пенсійному фонду України та фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування в порядку взаємного обміну інформацією, а датою взяття бюджетної установи на облік як платника ЄСВ є дата внесення органом доходів і зборів запису щодо такого платника до реєстру страхувальників. Бюджетні установи також подають в органи Пенсійного фонду документи про підтвердження статусу установи, які долучаються до справи платника ЄСВ. Взяття на облік бюджетних установ як платників єдиного внеску управліннями Пенсійного фонду України в районах, містах і районах, у містах за

місцезнаходженням юридичної особи здійснюється не пізніше наступного робочого дня з дня отримання передбаченої чинним законодавством інформації [12].

Узагальнений порядок реєстрації установ та організацій державного сектора економіки наведено на рис. 1.

Рис. 1. Складові реєстрації бюджетних установ

6. Висновки

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що реєстрація бюджетних установ залежить від їх правового статусу, належності до установ державного сектору економіки, неприбутковості діяльності, а також зумовлюється особливостями оподаткування. При цьому регламентація порядку реєстрації має дві протилежності: недостатність та нечіткість державної регламентації ускладнює процедуру реєстрації та зумовлює необхідність подання ідентичної інформації до різних органів; в той же час, надмірна регламентація є суттєвою перешкодою для спрощення процедури реєстрації. Більшість інформації, яка подається бюджетними установами для внесення у відповідні реєстри, дублюється.

На наш погляд, доцільно використовувати уніфікований підхід щодо реєстрації всіх бюджетних установ, узагальнити процедуру реєстрації в єдиному нормативному документі, об'єднавши усі вимоги, які існують в окремих законодавчих актах стосовно бюджетних установ. Вважаємо, що в Законі України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” доцільно передбачити окремий розділ, у якому визначаються особливості реєстрації саме бюджетних установ як суб’єктів державного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : від 17.03.2011 р. № 3166-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

5. Щодо застосування норм бюджетного законодавства у зв'язку з вилученням низки платних послуг з галузевих переліків : лист Державної казначейської служби України від 21.05.12 р. № 16-08/1583-7058 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

6. Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2013 р. № 37 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

7. Про затвердження Положення про реєстрацію платників податку на додану вартість : наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2011 р. № 1394 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

8. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів : наказ Міністерства фінансів від 09.12.2011 р. № 1588 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

9. Про затвердження Порядку обліку платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та Положення про реєстр страхувальників : наказ Міністерства доходів і зборів України від 09.09.2013 р. № 458 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

10. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

11. Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України : постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. №118 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

12. Про затвердження Порядку взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : постанова Правління Пенсійного фонду України від 27.09.2010 р. № 21-6 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.